

Ilze Koroļeva¹, Aleksejs Šņitņikovs², Aleksandrs Aleksandrovš¹

¹ Latvijas Universitāte

² Rīgas Tehniskā universitāte

LATVIJAS JAUNIEŠU INTERNETA LIETOŠANAS MODEĻI UN ATTIEKSME PRET INTERNETA IZMANTOŠANU MĀCĪBĀS

PATTERNS OF INTERNET USAGE AND ATTITUDES TOWARDS USING THE INTERNET FOR LEARNING AMONG YOUTH IN LATVIA

Ilze Koroļeva, *Dr. sc. soc.*, ir Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Filozofijas un socioloģijas institūta direktora vietniece un vadošā pētniece. Zinātniskajā darbā pievērsusies galvenokārt jauniešu, migrācijas, identitātes, kā arī sociālās nevienlīdzības, labklājības un veselības jautājumu izpētei. Bagāta pieredze sociālo pētījumu metodoloģijas izstrādē un kvantitatīvo datu analizē. Vadījusi vairākus lielus ES pētnieciskos projektus Latvijā, piem., *Eurostudent*, *ESPAD*, *European Social Survey (ESS)*, bijusi pētniece daudzos starptautiskos projektos, ieskaitot *FP7 Measuring Youth Well-Being (MYWEB)*, *H2020 Cultural Heritage and Identities of Europe's Future (CHIEF)* u. c. Zinātniskās publikācijas žurnālos *The Sociological Review*, *European Psychiatry*, *Religious-Philosophical Articles*. Saņēmusi Latvijas Zinātņu akadēmijas Tālvilcņa vārdbalvu socioloģijā (2016).

E-pasts: ilze.koroleva@lu.lv

Aleksejs Šņitņikovs, *Dr. sc. soc.*, ir Rīgas Tehniskās universitātes Digitālo humanitāro zinātņu institūta vadošais pētnieks un docents. Pētnieciskās intereses ir bijušas saistītas ar politikas un vēsturisko socioloģiju, pēdējā laikā veic pētījumus par jauniešiem un digitālo socioloģiju, ir plaša pieredze akadēmisko un lietišķo pētījumu veikšanā. Docē studiju kursus politikas un vadības socioloģijā, kā arī pētījumu metodēs. Publikācijas Latvijas un ārvalstu izdevumos ir par tādām tēmām kā valsts pārvaldes attīstība un ētika, figurāciju socioloģijas teorētiskie jautājumi, digitalizācijas sociālās un psiholoģiskās sekas.

E-pasts: Aleksejs.Snitnikovs@rtu.lv

Aleksandrs Aleksandrovš, *Mg. sc. soc.*, ir Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Filozofijas un socioloģijas institūta pētnieks. Aktuālās pētnieciskās intereses ir saistītas ar jaunatnes, izglītības un migrācijas tēmām. Specializējas starpdisciplināru sociālo pētījumu metodoloģijas izstrādē un zinātnisko datu pārvaldībā. Piedalījies vairāku starptautisku un nacionāla mēroga pētniecisku projektu īstenošanā un koordinēšanā, t. sk. "Apvārsnis 2020" un Eiropas pētniecības infrastruktūras konsorcijs (*European Social Survey*, *Eurostudent*, *Generations and Gender Survey*, *European Values Survey*, u. c.).

E-pasts: aleksandrs.aleksandrovsh@lu.lv

Kopsavilkums

Datortehnoloģijas un internets ir mainījuši veidu, kā jaunieši sazinās cits ar citu, kā viņi strādā, kā izklaidējas, piedalās sabiedriskajā dzīvē un politikā, un, protams, arī to, kā viņi iegūst jaunu informāciju un mācās. Izmantojot Latvijas skolēnu un studentu tiešsaistes kvantitatīvās aptaujas datus ($n = 2912$), kas iegūti Latvijas Zinātnes padomes atbalstītajā projektā “Interneta lietošanas paternu ietekme uz jauniešu kognitīvo stilu attīstību”, šajā rakstā tiek analizēti jauniešu interneta lietošanas paradumi un to saistība ar jauniešu kognitīvajām orientācijām attiecībā uz interneta lietošanu mācību procesā. Jauniešu tiešsaistes aktivitāšu veida un biežuma mērījumos balstītā faktoranalīze ļāva identificēt četras interneta lietošanas dimensijas jeb modeļus, kas atbilstoši dominējošajām aktivitātēm tiek raksturoti šādi: radošā dimensija (orientācija uz satura radīšanu), orientācija uz saziņu, orientācija uz spēlēm un publisko komunikāciju un informatīvi analītiskā dimensija (orientācija uz informācijas meklēšanu/patērēšanu). Tāpat tika identificētas četras attieksmes pret interneta izmantošanu mācībās uzskatu dimensijas. Datu turpmākā analīze parādīja, ka pastāv būtiskas sakarības starp interneta lietošanas modeļiem un jauniešu kognitīvo orientāciju. Intelektuāli orientētie jaunieši vairāk izmanto internetu informācijas meklēšanai, savukārt internetpaļāvīgo vidū dominē datorspēju spēlēšana u. tml. Uz sadarbību orientētajiem visvairāk raksturīgas saziņas aktivitātes, satura radīšana un spēles internetā, bet izklaidīgajiem tipiska ir tīklošanās un komunikācija internetā. Gan intelektuālā, gan internetpaļāvīgo orientācija visai spēcīgi ietekmē interneta lietošanas praksi; pirmo orientāciju var nosaukt raksturot kā pozitīvu, otro kā negatīvu. Trešā (“daudzuzdevumu veicēji”) un ceturrtā (“izklaidīgie”) orientācija raksturojas ar mazāk apzinātām meta-kognitīvām izvēlēm. Šo orientāciju ietekme uz interneta lietošanas modeļiem nav tik spēcīga, iespējams, tāpēc ka šīm grupām piederošie jaunieši atrodas lielākā ārējās sociālās vides un tehnoloģiju ietekmē un viņu interneta lietošanas modeļus visdrīzāk nosaka viņu tiešā interneta lietošanas prakse un stihiski izveidojušies paradumi.

Raksturvārdi: interneta lietošanas paradumi, jaunieši, metakognīcija, kognitīvie stili, mācīšanās.

Summary

Computing and the internet have revolutionized the way young people communicate with each other, how they work, play, participate in public life and politics, and also how they learn and acquire new information. Drawing upon data gathered from an online quantitative survey of high school and university students in Latvia ($n = 2912$), conducted as part of the Latvian Council of Science supported project “The Impact of Internet Use Patterns on the Development of Youth’s Cognitive Styles”, this paper analyses youth internet usage patterns and their relationship to the cognitive orientations of youth towards internet use in the learning process. Employing factor analysis to assess the nature and frequency of online activities among youth, the study identified four distinct dimensions (models) of internet use: the creative dimension (focusing on content creation), the communication orientation, the gaming and opinion expression orientation, and the informative-analytical dimension (centred on information retrieval and consumption). Additionally, four dimensions of attitudes towards leveraging the internet for learning purposes were identified. Further analysis of the data showed that there are significant correlations between patterns of internet use and the cognitive orientations of young people. Intellectually oriented individuals are more likely to use the internet to search for information, while among internet trustees, playing computer games is predominant, etc. Networking and communication on the internet are typical of people oriented towards collaboration. Both intellectual and internet-reliant orientations have a very strong impact on internet usage practices; the first orientation can be conditionally described as positive, the second as negative. The third (“multi-taskers”) and fourth (“distracted”) orientations characterized by less deliberate metacognitive choices. The impact of these orientations on internet usage patterns is less powerful, possibly due to the fact that young people belonging to these groups are more exposed to the external social environment and technologies, and their internet usage patterns are likely to be driven by their direct usage practices and spontaneously established habits.

Keywords: internet usage habits, young people, metacognition, cognitive styles, learning.

Ievads

Digitālās tehnoloģijas un internets ir neatņemama mūsdienu dzīves sastāvdaļa, kas neapšaubāmi ietekmē katra cilvēka, it īpaši jauniešu, dzīves un domāšanas stilu. Datortehnoloģijas un internets ir mainījuši veidu, kā cilvēki sazinās cits ar citu, kā viņi strādā, kā izklaidējas, kā piedalās sabiedriskajā dzīvē un politikā un, protams, arī to, kā viņi iegūst jaunu informāciju un mācās.¹ Šīs izmaiņas ir bijušas būtiskas, un internets ir atzīts par “transformatīvu tehnoloģiju”.² Jauniešiem datortehnoloģijas nodrošina socializācijas vidi, un kopumā dators kalpo kā “kultūras saskarsme”,³ caur kuru viņi uztver pasauli. Sākotnēji internets tika radīts kā zināšanu apmaiņas tehnoloģija,⁴ taču tas strauji izauga par nepieredzēti daudzfunkcionālu mediju. Šo tehnoloģiju sociālā un ekonomiskā ietekme ir neapšaubāma un daudzslāņaina. Tas attiecas uz dažādām indivīda pieredzes jomām, sākot no darba un mācībām līdz pat intīmām attiecībām.⁵

Datortehnoloģijas un internets ir pavēruši jaunas iespējas mācību procesa organizēšanai izglītības iestādēs, kā arī skolēnu un studentu patstāvīgai apmācībai. Interneta meklētājprogrammas nodrošina iespēju ātri sameklēt informāciju dažādos formātos, jauniešiem ir lielākas iespējas pašiem darboties ar mācību vielu, mācīties pētot un eksperimentējot, “spēlēties” ar mācību materiālu, tā vizualizāciju un simulāciju.⁶ Ir vairāk iespēju sazināties ar skolotājiem un kursabiedriem, kā arī apgūt zināšanas tālmācībā. Taču digitālo tehnoloģiju izmantošana mācību procesā ir radījusi arī riskus un novedusi pie nevēlamām sekām. Informācijas pārslodze bieži liek lietotājiem izmantot selektīvās uztveres un skenēšanas stratēģijas,⁷ kas noved pie virspusējas informācijas asimilācijas un uztveres sekluma. Skolēni pierod pie ātras, fragmentāras lasīšanas, kas šķietami apmierina

viņu vajadzības, bet pastāv risks, ka neattīstīsies dziļāka lasīšanas prasme.⁸ Tā rezultātā zūd saskaņotība mācīšanās un zināšanu iegūšanas procesā.⁹

Visbeidzot, digitālās tehnoloģijas ir nodrošinājušas vairāk iespēju “daudzuzdevumu vienlaicīgai veikšanai” (*multitasking*). Praktiski tas izpaužas tādējādi, ka jauniešiem var strādāt, mācīties, komunicēt ar draugiem un, iespējams, izklaidēties vienlaikus. Vairāku uzdevumu veikšana rada problēmas, kas saistītas ar izklaidību, koncentrēšanās trūkumu un fokusa zudumu.¹⁰ Tā tiek atzīta par studiju problēmu, jo iegaumēšana, informācijas ienešana ilgtermiņa atmiņā prasa koncentrētu uzmanību. Tas ir īpaši sarežģīti jauniešiem, jo viņu kognitīvā kontrole vēl nav pilnībā nobriedusi un digitālās ierīces viņiem šķiet vilinoša atrakcija.

Izglītības psiholoģijā ir veikta virkne pētījumu par to, kā interneta lietošana ir ietekmējusi skolēnu un studentu kognitīvās spējas, piemēram, iegaumēšanu un problēmu risināšanu.¹¹ Citu pētījumu priekšmets bijis uztvere, uzmanība un lasīšana tiešsaistes vidē.¹² Taču joprojām saglabājas izaicinājums nodrošināt visaptverošu modeli par interneta ietekmi uz kognitīvo attīstību.

Atbildes uz pētnieciskajiem jautājumiem, kas izriet no aplūkotās tēmas, tika meklētas projektā “Interneta lietošanas patēru ietekme uz jauniešu kognitīvo stilu attīstību”, kuru finansē Latvijas Zinātnes padome un kopš 2021. gada īsteno Rīgas Tehniskās universitātes un Latvijas Universitātes pētnieku grupa. Šī projekta galvenais mērķis ir veikt fundamentālu pētījumu par jauniešu interneta lietošanas paradumu ietekmi uz kognitīvo darbību un jauniešu kognitīvā stila veidošanos.

Šajā rakstā autoru galvenais mērķis ir sniegt īsu ieskatu par vienu no projekta rezultātiem, atspoguļojot jauniešu interneta lietošanas paradumus un raksturojot to saistību ar jauniešu attieksmi pret interneta izmantošanu mācībās.

¹ Castells 2001; Van Dijk 2020.

² Graham 2000; Bücher, Hergesell, Kallinikos 2022.

³ Manovich 2001.

⁴ Berners-Lee 2000.

⁵ Turkle 1995; Cover 2023.

⁶ Van Dijk 2020, 42.

⁷ Turpat, 200.

⁸ Šņitņikovs, Svitaja 2023.

⁹ Levy 2001; Carr 2020.

¹⁰ Gazzaley, Rosen 2016.

¹¹ Sparrow, Chatman 2013.

¹² Baron 2008; Carr 2020.

Dati un metodes

Empīriskie dati, uz kuriem balstīti šajā rakstā aplūkoti jautājumi, ir iegūti minētā projekta ietvaros. Nozīmīgāko datu kopu šajā projektā nodrošina Latvijas jauniešu (vecumā no 16 līdz 25 gadiem) kvantitatīvā aptauja, kas tika īstenota 2023. gada pavasarī. Aptaujas izlase aptver divas mērķa grupas: 1) 16–18 gadu vecus Latvijas vidējās izglītības iestāžu skolēnus; 2) Latvijas augstākās izglītības iestāžu studentus. Tiešsaistes aptauja tika veikta Latvijas vispārējās vidējās un profesionālās vidējās izglītības iestādēs (10.–12. klasē un atbilstošajosursos), kā arī augstskolās jeb augstākās izglītības iestādēs visos studiju līmeņos. Aptauja vidējās izglītības iestādēs tika realizēta, izmantojot mācību platformu “E-klase”, bet augstskolu studentu atlasei tika izmantota katras augstskolas studentu e-pasta datu bāze. Sasniegtās izlases apjoms: $n = 2912$ (1679 studenti un 1233 skolēni). Tā kā daļa augstskolās studējošo, kas piedalījās aptaujā, bija vecāki par 25 gadiem, tad šim rakstam turpmākajā analizē izmantots mazāks respondentu skaits ($n = 2169$), ietverot tikai jauniešus līdz 25 gadu vecumam.

Projektā tika izstrādāta oriģināla aptaujas anketa, kurā ir vairāki jautājumu bloki, aptverot plašu tēmu loku: digitālo ierīču pieejamība un digitālo prasmju pašvērtējums; interneta lietošanas biežums un internetā pavadītā laika mērījumi; lietošanas nolūki un dažādu interneta aktivitāšu regularitāte; metakognitīvie apgalvojumi par interneta lomu mācību procesā, kā arī lasīšanas paradumi. Savukārt, lai klasificētu un aprakstītu jauniešu domāšanas un mācīšanās stilus, anketā tika iekļauts Roberta Sternberga (*Robert Sternberg*) mentālās pašpārvaldības teorijā (*theory of mental self-government*) balstītais Domāšanas stila tests (*Thinking Styles Inventory*).¹³ Testu veido 65 apgalvojumi, ar kuriem tiek aprakstīti 13 stili, kas sakārtoti piecās dimensijās.¹⁴

Neskatoties uz salīdzinoši īsu problēmas attīstības vēsturi, digitālo ierīču un interneta

lietošanas mērījumos uzkrāta jau diezgan plaša un daudzveidīga pieredze. Vairums pieeju līdz šim fokusējās uz problemātisko interneta lietošanu. S. E. Kaplans (*S. E. Caplan*)¹⁵ izstrādāja Vispārējo problemātiskas interneta lietošanas mērījumu skalu (GPIUS2), kas balstās uz ideju, ka psihosociālas problēmas sekmē tiešās (*face-to-face*) komunikācijas aizstāšana ar tiešsaistes mijiedarbībām. Šī pieeja fokusējas uz interneta lietošanu, nevis tehnoloģijām plašākā kontekstā. Lai arī patlaban pastāv vairāki apbēti interneta vai tehnoloģiju atkarību mērījumi, mūsu pētījumā tie nebija aktuāli. Atbilstoši mūsu projekta mērķiem pamatotāk šķita izmantot sociodigitalās līdzdalības jēdzienu, kuru sākotnēji piedāvāja Helsinku Universitātes pētnieks Kajs Hakkarainens (*Kai Hakkarainen*),¹⁶ teoretizējot par “digitālās pasaules iedzīvotājiem” jeb digitālajiem iedzīvotājiem (*digital natives*). Kopā ar kolēģiem nākamajos gados tika izveidots sociodigitalās līdzdalības mērījums, lai identificētu sociodigitalās līdzdalības dimensiju veidus. Mērījums iekļāva 29 apgalvojumus par tiešsaistē īstenotajām aktivitātēm.¹⁷ Autori fiksēja sešas sociodigitalās līdzdalības dimensijas: sociālā tīklošanās, zināšanu ieguve, mediju orientācija, ar mācībām saistīta (akadēmiskā) līdzdalība, rekreacionālas spēles, aktīvās (*action*)/sporta datorspeles. Nākamajos gados šie paši autori izmantoja iepriekš definēto un apbēto sociodigitalās līdzdalības jēdzienu pētījumiem jauniešu mērķa grupā.¹⁸ Aktivitāšu mērījumu bloks iekļāva 33 vienības, lai noskaidrotu latentās digitālās līdzdalības orientācijas.¹⁹

Sociodigitalās līdzdalības mērījumu bloks bija pārāk plašs, lai to iekļautu mūsu projektā izstrādātajā aptaujas anketā. Vienlaikus jāreķinās ar straujo tehnoloģiju attīstību, un tādēļ izmantoto aktivitāšu apraksti (nominācijas) vai apgalvojumi katrā pētījumā ir no jauna jāpielāgo realitātei. Latvijas jauniešu aptaujā interneta aktivitāšu mērījumu bloks tika konstruēts ar nolūku maksimāli aptvert jauniešu digitālajā

¹³ Sternberg, Wagner, Zhang 2007.

¹⁴ Domāšanas stila tests tulkots un adaptēts latviešu un krievu valodā skolēnu un studentu grupās. Vairāk par to sk. Šteinberga et al. 2024.

¹⁵ Caplan 2010.

¹⁶ Hakkarainen et al. 2015.

¹⁷ Hietajärvi et al. 2016.

¹⁸ Turpat.

¹⁹ Hietajärvi et al. 2019.

vidē īstenoto aktivitāšu daudzveidību, piemērojot jau izstrādāto aktivitāšu tipoloģiju un adaptējot Sternberga triarhisko intelekta teoriju, kura ietver trīs dimensijas – analītisko, praktisko un radošo.²⁰ Pirmo jeb informatīvi analītisko dimensiju šajā kontekstā raksturo orientācija uz satura patērēšanu dažādos veidos un dažādiem nolūkiem. Piemēram, interneta satura pārlūkošana ar noteiktu mērķi vai bez konkrēta mērķa, informācijas meklēšana mācību vai studiju nolūkos u. tml. Otro un trešo aktivitāšu dimensiju raksturo subjekta aktīvā loma – vai tā būtu jauna satura radīšana (emuāru ieraksti, tīmekļa dienasgrāmatas rakstīšana, foto un video satura ievietošana), vai saziņa (tērzēšana, videozvani), pastarpinātā interakcija (savas reakcijas paušana par tiešsaistes saturu ar “patīk” klikšķi jeb tīkšķošana (t. s. laikošana), satura kopīgošana). Veidojot mērījumu bloku, tika ņemts vērā iekļauto vienību skaita ierobežojums, kā arī vēlme, lai būtu vienmērīga aktivitāšu spektra reprezentācija. Tika izdalītas 18 aktivitātes, kas saistītas ar izplatītākajiem un biežākajiem interneta lietojuma nolūkiem. Intensitātes mērījumam tika izmantota biežuma skala no 1 līdz 7, kur 1 nozīmē “šim nolūkam internetu nelietoju”, bet 7 – “šo aktivitāti veicu vairākas reizes katru dienu” (turpmāko aprēķinu nolūkos skala tika pārkodēta no 0 līdz 6).

Analīzes rezultāti un to interpretācija

Kādas tad ir populārākās un izplatītākās jauniešu aktivitātes internetā? Pēc vidējā biežuma sadalījuma un lietotāju īpatsvara, kas atspoguļots 1. tabulā, redzams, ka visas aktivitātes jau sākotnēji grupējas ap noteiktām dimensijām. Piemēram, gandrīz visi jaunieši (vidēji 99%) meklē informāciju tīmekļa lapās, lasa un skatās izglītojošu saturu, lasa ziņu portālus, klausās mūziku, kā arī tērzē/sarakstās ar draugiem. Nozīmīgi mazāka daļa jauniešu un retāk meklē internetā līdzīgi domājošus cilvēkus vai komentē un diskutē sociālo tīklu platformās. Salīdzinoši vismazākā daļa jauniešu (30%) raksta emuārus. Visbiežāk, proti, katru dienu un vairākas reizes (vairākas stundas) dienā, jaunieši klausās mūziku, tērzē. Šīm aktivitātēm seko

informācijas meklēšana tīmekļa lapās, foto un ierakstu novērtēšana sociālajos tīklos, ko jaunieši dara vidēji katru dienu vai gandrīz katru dienu. Nākamās biežākās darbības ir izglītojoša satura un ziņu portālu lasīšana, dalīšanās ar citu veidotiem ierakstiem, attēliem un draugu profilu pārlūkošana. Savukārt visretāk – reizi mēnesī vai vēl retāk – jaunieši meklē internetā sev līdzīgi domājošos un raksta emuārus.

Interneta lietošanas modeļi

Lai identificētu t. s. interneta lietošanas modeļus daudzveidīgo aktivitāšu klāstā, tika veikta faktoranalīze – statistikas metode, ko izmanto, lai attīstītu teorētiskos konstruktus, reducējot lielāku skaitu sākotnējo empirisko mērījumu uz mazāku skaitu vispārinātākām un sākotnēji slēptām (latentām) kombinācijām jeb faktoriem.²¹ Faktoranalīze ļāva izdalīt vairākus – šajā gadījumā četrus – pēc dominējošām aktivitātēm interpretējamus faktorus jeb interneta lietošanas dimensijas (sk. faktoru slodzes 1. tabulā).

Pirmais faktors jeb radošā dimensija iekļauj interneta lietotājus, kas orientēti **uz satura radīšanu** (pārsvarā gan tie ir diezgan vienkārši, pat triviāli, ikdienišķi teksti vai foto/video materiāli): šo faktoru veido tādas aktivitātes kā dažādu tekstu un emuāru rakstīšana, foto/video uzņemšana un augšupielāde internetā, komentēšana, diskutēšana sociālo tīklu platformās, dalīšanās ar citu veidotiem ierakstiem, attēliem, kā arī ar jaunumiem par savas dzīves aktualitātēm. Šajā faktorā ietilpst arī iepirkšanās un līdzīgi domājošu cilvēku meklējumi internetā.

Otrais faktors ietver aktīvu interneta lietošanu ar orientāciju **uz saziņu un tīklošanos**. Šī dimensija iekļauj šādas aktivitātes: tērzēšanu, draugu/paziņu profila pārlūkošanu, dalīšanos ar jaunumiem/rakstiem par savas dzīves

²¹ Konkrētajā analizē izmantota galveno komponentu (*principal components*) metode, faktoru skaits noteikts, balstoties uz kritēriju, lai faktoriem īpašvērtības ir > 1,0; kopējo faktoru saturiskās interpretācijas atvieglošanai izmantota dispersijas maksimizējoša (*varimax*) rotācijas metode; faktoru interpretācija veikta pēc tām pazīmēm, kuru faktorslodzes attiecīgajā faktorā ir > 0,4.

²⁰ Sternberg 1988; 2007.

aktualitātēm, kā arī dalīšanos ar citu radītiem attēliem, attēlu novērtēšanu - tikškošanu un mūzikas klausīšanos.

Trešais faktors - orientācija **uz spēlēm** (viena vai vairāku spēlētāju tiešsaistes spēlēm) un **publisko komunikāciju** (komentēšana un diskusijas sociālo tīklu platformās).

Ceturtais faktors - informatīvi analītiskā dimensija. Tā ietver **orientāciju uz informācijas meklēšanu vai patērēšanu** - ziņu portālu lasīšanu un satura pārlūkošanu, e-grāmatu, žurnālu lasīšanu ekrānierīcēs, dažādas informācijas meklēšanu tīmekļa lapās, izglītojoša satura lasīšanu vai skatīšanos.

1. tabula. Interneta lietošanas aktivitātes: lietotāju īpatsvars, vidējais biežums un faktoru analīzes rezultāti (faktoru slodze)

	Lietotāju īpatsvars, %	Vidējais biežums (vid.) ²²	Faktoru slodze			
			F1. Radošie/uz satura radīšanu orientētie	F2. Uz saziņu un tīklošanos orientētie	F3. Uz spēlēm un publisko komunikāciju orientētie	F4. Informācijas meklētāji/patērētāji
Lasa, pārlūko saturu ziņu portālos	91,6	3,48	0,085	0,142	- 0,035	0,658
Lasa e-grāmatas, žurnālus ekrānierīcēs	89,2	1,66	0,159	- 0,223	0,000	0,551
Meklē dažādu interesējošu informāciju tīmekļa lapās	99,0	4,58	-0,091	0,266	0,015	0,706
Lasa, skatās izglītojošu saturu	95,9	3,81	0,020	0,012	- 0,015	0,772
Sadarbojas ar kursabiedriem/ klasesbiedriem, veicot mācību uzdevumus tiešsaistē (izmantojot, piem., <i>MS Teams</i> u. c.)	82,4	2,45	0,344	0,002	- 0,018	0,341
Klausās mūziku, skatās filmas, video tiešsaistē vai lejupielādējot	99,6	5,33	- 0,137	0,575	0,229	0,175
Iepērkas internetā, apmaksā rēķinus	91,5	1,99	0,440	0,044	0,057	0,137
Novērtē fotoattēlus/video/ierakstus (<i>Like</i> u. tml.) sociālajos tīklos	88,9	4,24	0,355	0,640	- 0,184	- 0,042
Dalās (<i>Share</i>) ar citu veidotiem ierakstiem, attēliem, video	81,4	3,08	0,493	0,469	0,078	- 0,018

²² Vidējais lietošanas biežums skalā no 0 līdz 6, kur 0 nozīmē, ka šim nolūkam internetu nelieto, 1- lieto retāk nekā reizi mēnesī, 2 - lieto retāk nekā reizi nedēļā, 3 - lieto reizi nedēļā, 4 - lieto dažas reizes nedēļā, 5 - lieto katru dienu, 6 - lieto vairākas reizes katru dienu.

	Faktoru slodze					
	Lietotāju ipatsvars, %	Vidējais biežums (vid.) ²²	F1. Radošie/ uz satura radišanu orientētie	F2. Uz saziņu un tiklošanos orientētie	F3. Uz spēlēm un publisko komunikāciju orientētie	F4. Informā- cijas meklētāji/ patērētāji
Publicē tekstus savā emuārā	30,1	0,67	0,730	- 0,063	0,055	0,033
Komentē, diskutē sociālo tīklu platformās (piem., <i>Twitter, Discord</i> u. tml.)	56,8	1,89	0,381	0,061	0,647	0,041
Uzņem foto vai video un augšupielādē/strau- mē tos internetā	69,4	1,60	0,703	0,215	0,047	- 0,036
Spēlē tiešsaistes spēles ar vairākiem spēlētājiem	63,6	2,24	0,037	0,006	0,873	- 0,060
Spēlē viena dalībnieka (<i>SinglePlayer</i>) tiešsaistes spēles	68,4	2,31	0,021	0,059	0,829	- 0,038
Tērzē (čato)/sarakstās caur lietojumpro- grammām ar draugiem, radiem	96,7	5,09	0,024	0,714	0,039	0,033
Pārlūko draugu/paziņu profilus	89,7	3,03	0,505	0,504	- 0,016	0,068
Dalās ar jaunumiem/ raksta par savas dzīves aktualitātēm saviem draugiem	71,9	2,51	0,459	0,418	0,008	0,059
Meklē līdzīgi domājošus cilvēkus un iepazīstas ar jauniem cilvēkiem	58,2	1,28	0,564	- 0,014	0,334	0,046

Piezīme: faktori aprēķināti, izmantojot galveno komponentu metodi (*Principal Component Analysis*), piemērojot varimaksa rotāciju ar Kaizera normalizāciju. Treknrakstā attēlota faktoru slodze virs 0,4.

Nākamajā solī pazīmju (šajā gadījumā aktivitāšu) kopai, kas veido katru faktoru, tika aprēķināti kopas vidējie biežuma rādītāji katram individuam, kā arī centrētie vidējie rādītāji.²³

Indivīda piederība kādai no dimensijām (faktoram) tika noteikta pēc maksimālās pazīmju kopas vidējās vērtības.

²³ Centrētajiem vidējiem rādītājiem ir virkne priekšrocību, lietojot tos turpmākiem aprēķiniem, kā arī sarežģītākos regresijas modeļos. Centrētie rādītāji atšķirībā, piemēram, no 7 ballu Laikerta skalas (kur jāņem vērā, ka vidējais skalas punkts ir 4, pret kuru attiecināmas citas vērtības) skaidri norāda, ka interpretācijā vērtība 0 nozīmē

vidējo vērtību izlasē, tādējādi negatīvās vērtības atbilstoši atrodas zem vidējā, pozitīvās – virs vidējā izlasē. Centrētiem mainīgajiem ir zināma līdzība ar t. s. standartizētajām Z vērtībām, vienīgā atšķirība ir tā, ka centrētās vērtības netiek izteiktas standartnovirzēs (sk. Kraemer, Blasey 2004).

Tas deva iespēju raksturot arī katrai dimensijai piederošo jauniešu īpatsvaru: no visas izlases kopas 15% jauniešu dominē radošā orientācija, gandrīz trešdaļa (31%) orientēta uz saziņu un tiklošanos, 24% dominē orientācija uz spēlēm un publisko komunikāciju, bet 30% - visvairāk izteikta piederība informatīvi analītiskajai dimensijai.

Lai pēc sociāli demogrāfiskām pazīmēm raksturotu jauniešu grupas, kurām raksturīgāks viens vai cits aktivitāšu kopums, tika izmantotas šķērstabulas un koriģēto standartizēto atlikumu – (*Adjusted standardized residuals*) vērtību aprēķini²⁴ (sk. 1. tabulu pielikumā 155. lpp.).

Jauniešu grupā, kuri orientēti uz satura radīšanu, dominē sievietes. Nav statistiski nozīmīgu vecuma atšķirību, kā arī starp skolēniem un studentiem, proti, šāds lietošanas modelis līdzīgi izplatīts minētajās sociāli demogrāfiskajās grupās. Skatoties mācību iestādes, nozīmīgā līmenī trūkst universitāšu studenti, bet dominējošā pārsvarā ir citu augstāko izglītības iestāžu studenti, kā arī profesionālās vidējās izglītības iestāžu audzēkņi. Nozīmīgi vairāk pārstāvēti jaunieši no ļoti pārtikušām ģimenēm. Atbilstoši subjektīvajam interneta lietošanas paradumu vērtējumam salīdzinājumā ar vienaudžiem šajā grupā dominē jaunieši, kas internetu lieto vidēji mazāk nekā citi vienaudži (vismaz atbilstoši pašu respondentu skatījumam) un kas savas digitālās prasmes vērtē kā tikpat labas kā vienaudžiem vai pat vājākas.

Salīdzinājums studējošo grupā pēc studiju jomām kopumā neatklāj statistiski nozīmīgas atšķirības, tomēr izņēmums ir inženierzinātnes, ražošanu un būvniecību studējošie, kuriem biežāk raksturīgs šis lietošanas modelis, un datorikas studenti, kuri šajā grupā nozīmīgā līmenī trūkst. Pēc mācību sekmju līmeņa šajā lietotāju modeli nav nozīmīgu atšķirību.

²⁴ Standartizētie atlikumi – starpība starp novēroto un teorētiski sagaidāmo biežumu dalīta ar sagaidāmo standarta novirzi; *asresid* – pievienotās atlikumvērtības koeficients. Ja koriģētais standartizētais atlikums (*adjusted standardized residual*) ir > 1,96, tad pastāv būtiskas atšķirības starp pazīmes sadalījumu izlasē un tā ir būtiski lielāka; ja tas ir < - 1,96, tad tā ir būtiski mazāka.

Šāda interneta lietošanas modeļa vēsture nav pārāk ilga – dominē jaunieši, kuri šādā veidā un intensitātē internetu lieto aptuveni gadu.

Uz saziņu/tiklošanos orientēto vidū izteikti dominē sievietes un jaunākās grupas respondenti vecumā no 16 līdz 19 gadiem. Atbilstoši vecuma grupai šis modelis ir tipiskāks ģimnāzijas skolēniem un koledžas studentiem, trūkst universitāšu studenti.

Vairākums nāk no vidēji pārtikušām ģimenēm, un būtiski trūkst tie, kas vērtē savu vecāku ģimeni kā mazāk pārtikušu, kā arī tie, kas dzīvo ļoti pārtikušā ģimenē. Dominē jaunieši, kas uzskata, ka lieto internetu tikpat daudz, cik visi pārējie, un arī digitālās prasmes viņiem ir tādas pašas kā vienaudžiem, draugiem, bet trūkst jaunieši, kuri atbilstoši pašvērtējumam internetu lieto mazāk nekā viņu vienaudži. No studiju jomām šajā grupā būtiski dominē sociālo zinātņu un komunikācijas studenti. Atšķirības pēc mācību sekmju līmeņa nav statistiski nozīmīgas. Dominē jaunieši, kuri šādā veidā un intensitātē internetu lietojuši divus trīs gadus.

Uz spēlēm un publisko komunikāciju orientēto grupā ārkārtīgi nozīmīgi dominē vīrieši un jaunieši vecumā līdz 19 gadiem, tāpat – skolēni. Nozīmīgi trūkst augstskolu studentu, bet būtiskā pārsvarā ir vidusskolēni un, it īpaši, profesionālās vidējās izglītības iestāžu audzēkņi. Vienmērīgi pārstāvēti jaunieši gan no pārtikušām, gan arī mazāk pārtikušām ģimenēm. Nozīmīgi dominē jaunieši, kuri atbilstoši pašvērtējumam internetu lieto vairāk un pat daudz vairāk nekā viņu vienaudži un arī savas prasmes vērtē kā labākas vai pat daudz labākas salīdzinājumā ar vienaudžu prasmēm. No studiju jomām būtiski mazāk šāds modelis raksturīgs humanitāro zinātņu, kā arī komerczinību un administrācijas, tāpat veselības aprūpes studentiem, toties būtiskā pārsvarā ir datorikas studenti. Šajā grupā ievērojami vairāk ir jaunieši ar salīdzinoši zemākām sekmēm mācībās – sākot no vidējās atzīmes 3, ietverot grupu ar vidējo atzīmi 5–5,9 un arī grupu ar vidējo atzīmi 6–6,9. Izteikti dominē jaunieši, kuri internetu šādā intensitātē un veidā lieto jau ilgstoši – ilgāk nekā piecus gadus.

Un visbeidzot pēdējais faktors – interneta lietošanas aktivitāšu dimensija, kas tika

nodēvēta par **informatīvi analītisko orientāciju**. Arī šis lietošanas modelis izteikti dominē vīriešiem, ļoti nozīmīgā pārsvarā tas raksturīgs gados vecākiem jauniešiem, atbilstoši – studējošajiem. Īpaši dominē universitāšu studenti, turpreti ļoti būtiski trūkst profesionālās vidējās izglītības iestāžu audzēkņu. Nav arī jaunieši no pārtikušām ģimenēm, toties nozīmīgi dominē respondenti no trūcīgākām ģimenēm – ne pārāk pārtikušām vai vāji pārtikušām ģimenēm. Būtiskā pārsvarā ir jaunieši, kas internetu lieto mazāk nekā vienaudži vai pat daudz mazāk, bet vienlaikus uzskata, ka viņu prasmes ir daudz labākas nekā vienaudžiem. Līdzīgi kā iepriekšējos faktoros nav nozīmīgu atšķirību starp izglītības jomām, vienīgais izņēmums – būtiski biežāk šāds modelis raksturo dabaszinātnes un matemātiku studējošos un jauniešus ar augstu vidējo atzīmi (8–8,9 un 9–10), bet nozīmīgā pakāpē trūkst jaunieši, kam ir zemas sekmes mācībās. Šāda interneta lietošanas veida dominance ir raksturīga nedaudz īsāku laiku nekā iepriekš aplūkotie modeļi – vidēji divus trīs gadus, bet daļai jauniešu tikai pēdējos mēnešus.

Attieksme pret interneta izmantošanu mācībās

Interneta lietošana jauniešu vidū var būt lielākā vai mazākā mērā apzināta. Saskaņā ar psihologa Ļeva Vigotska (*Lev Vygotskij*) teorētisko pieeju personības veidošanos ietekmē trīs nosacījumu grupas: 1) ģenētika, pārmantotās īpašības; 2) ārējā sociālā vide; 3) refleksija, pašapziņa. Ārējā sociālā vide lielākoties nav indivīda kontrolē, un tā veido indivīda priekšstatus par pieņemamiem uzvedības modeļiem un ietekmē sociālo paradumu veidošanos. Uzvedības modeļi, arī mācībās un kognitīvajā sfērā, tiek apgūti ārējo darbību un operāciju internalizācijas ceļā. Trešajā nosacījumu veidā – refleksijā – indivīds, apzinoties savas darbības un domāšanas pamatus, pats spēj noteikt savas darbības un psihisko, kognitīvo procesu gaitu.²⁵ Visi šie nosacījumi veido cilvēka *psiholoģiskās sistēmas*. Vigotskis uzsvēra, ka ar refleksiju indivīdi spēj radīt sevī jaunas psiholoģiskās sistēmas, pārveidojot un nosakot sakarus starp psihiskajām funkcijām, piemēram, tādām kā domāšana un

atmiņa. Šajā trešajā psihiskās attīstības nosacījumu līmenī noteikta nozīme ir arī dominējošajai kultūrai, kas rada ietvaru uzskatiem par cilvēka psihi svarīgākajām spējām, piemēram, izvirzot priekšplānā jūtas, iztēli, intuīciju vai intelektu vai arī, kā mūsdienās, radot priekšstatus par cilvēka domāšanas procesu līdzību ar intelektuālajām tehnoloģijām. Taču ar refleksijas starpniecību indivīds var šos priekšstatus kritiski izvērtēt un pieņemt tos vai noraidīt.

Domāšanas, izziņas procesu pašregulāciju kognitīvajā psiholoģijā sauc par metakognīciju. Tā var izpausties noteiktās nostādņēs, pieņēmumos par vēlamo izziņas procesu gaitu, to mērķiem un līdzekļiem. Metakognitīvās nostādnes ietekmē cilvēka kognitīvo stilu, proti, to, kā cilvēks izmanto savas izziņas spējas un prasmes izziņas problēmu risināšanā.²⁶ Socioloģiskā skatījumā tās var nosaukt arī par attieksmēm jeb kognitīvām orientācijām, jo tās rodas pirms reālās kognitīvās darbības un nosaka to. Viens no pētījuma mērķiem bija noskaidrot, kādas ir jauniešu kognitīvās orientācijas saistībā ar interneta lietošanu mācīšanās kontekstā. Tāpēc respondentiem tika piedāvāts novērtēt apgalvojumus, kuri raksturo jauniešu metakognitīvos pieņēmumus. Tā tika noskaidrota respondentu orientācija uz padziļināto mācīšanos, uz pašlaušanos uz internetu, daudzuzdevumu veikšanas praksi, kā arī izklaidību un novēršanos uz citām aktivitātēm. Pārlika pašlaušanās uz internetu mācīšanās procesā ir uzskatāma par bīstamu informācijas sabiedrības tendenci.²⁷ Kognitīvā atslodze (*cognitive off-loading*) mācībās padara mācīšanos pārāk vieglu, kādēļ pazūd prāta attīstībai nepieciešamais treniņš jeb “vēlamās grūtības”, risinot intelektuālos uzdevumus; atmiņas atslodzes ietekmē skolēns vai students mazāk iegaumē un patur savā atmiņā, un tas noplicina domāšanas saturu.

Līdzīgi kā aktivitāšu tipoloģizēšanā, arī metakognitīvo attieksmju sistematizēšanai tika izmantota faktoranalīze, kas ļāva skolēnu un studentu attieksmi pret interneta izmantošanu mācībās iedalīt četrās dimensijās (sk. 2. tabulu 151. lpp.).

²⁶ Sadler-Smith 2011.

²⁷ Carr 2020.

Pirmo faktoru jeb **intelektuālo orientāciju** veido attieksmju kopums, kas raksturīgs jauniešiem, kuri internetu mācībām izmanto mērķtiecīgi kā līdzekli, neaizmirstot mācīšanās dziļāko jēgu un mērķi; šiem jauniešiem ir svarīgi mācoties izprast tēmas būtību, lietu sakarības, viņi kritiski izvērtē internetā atrodamo informāciju.

Otrais faktors - **internetpaļāvīgie** - ietver pilnīgu paļaušanos uz internetu un uzskatus, ka mūsdienās svarīgākais ir spēt ātri atrast informāciju, ka mācīšanās no galvas ir novecojusi un nevajadzīga metode, ka nepieciešamības gadījumā visu informāciju var atrast internetā un mācīšanās galvenais mērķis ir spēt orientēties lielā informācijas plūsmā.

Trešais faktors ir **orientācija uz vienlaicīgu vairākuzdevumu veikšanu un sadarbību**. Tā raksturīgā pazīme ir vairāku uzdevumu darīšana vienlaikus, proti, mācoties raksturīga novēršanās uz daudzām citām aktivitātēm: komunicēšana ar draugiem, izklaides portālu apmeklēšana u. tml. Vienlaikus šiem jauniešiem raksturīga orientācija uz sadarbību ar kursabiedriem/klasesbiedriem, izmantojot interneta resursus, un pārliecība, ka viņi spēj mērķtiecīgi izmantot internetu mācību nolūkos.

Ceturtais faktors - **izklaidīgie** - iekļauj tikai vienu ļoti spilgtu pazīmi/raksturojumu: izmantojot internetu mācību nolūkos, šīs grupas pārstāvjiem raksturīga nespēja koncentrēties uz pamata nodarbošanos, par ko liecina bieža novēršanās uz citām ar mācībām nesaistītām lietām/aktivitātēm.

Intelektuālā orientācija attieksmē pret interneta nozīmi mācībās salīdzinoši vispēcīgākā ir 19% jauniešu, 23% var uzskatīt par internetpaļāvīgajiem, 28% dominē orientācija uz sadarbību un vairākuzdevumu vienlaicīgu veikšanu, bet salīdzinoši ļoti lielu daļu - 31% jauniešu vispilgtāk raksturo izklaidība.

Īsumā pēc sociāli demogrāfiskām pazīmēm raksturojot katrai orientācijai piederošos jauniešus, **intelektuālā orientācija** uz interneta lietošanu mācībās nozīmīgi vairāk izplatīta sieviešu vidū, dominē gados vecāko jauniešu grupa, atbilstoši - studējošie, turklāt izteiktā pārsvarā tie ir universitāšu studenti, būtiski trūkst profesionālās vidējās izglītības iestāžu audzēkņi (sk. 2. tabulu pielikumā 157. lpp.).

Pārsvarā ir jaunieši no pārtikušām ģimenēm. Atbilstoši pašvērtējumam šo attieksmju kopumu pārstāvošie jaunieši internetu un tiešsaistes servisu lieto mazāk nekā vienaudži un arī savas prasmes vērtē kā vājākas nekā vienaudžiem. Salīdzinājums pēc studiju jomām kopumā neatklāj statistiski nozīmīgas atšķirības. Mācību sekmju ziņā izteikti dominē jaunieši ar ļoti labām un izcilām atzīmēm diapazonā no 8 līdz 10. Interneta lietošanas modeļus šajā aspektā nav jēgpilni salīdzināt.

Internetpaļāvīgo grupā ir izteikta vīriešu dominance. Šajā grupā nav statistiski nozīmīgu vecuma, kā arī skolēnu un studentu īpatsvara atšķirību. Salīdzinoši vairāk pārstāvēti dažādu augstskolu (izņemot universitāšu) studenti, kā arī jaunieši no vāji pārtikušām ģimenēm. Interneta un tiešsaistes servisu, ņemot vērā pašvērtējumu, viņi lieto pat mazāk nekā vienaudži, arī savas prasmes vērtē kā vājākas. Sekmes mācībās, spriežot pēc vidējās atzīmes (4-4,9 un 6-6,9), ir ievērojami zemākas nekā iepriekšējā grupā, izteikti trūkst izcilo atzīmju īpašnieku. Lai arī netika īpaši salīdzināts, tomēr jāteic, ka šajā orientācijā ļoti izteikti dominē jaunieši, kam ir ilgstoša interneta lietošanas pieredze - vairāk nekā piecus gadus.

Vairākuzdevumu darītāju un uz sadarbību orientēto vidū nav nozīmīgu dzimuma atšķirību, turpretī būtiskas ir vecuma atšķirības - izteikti dominē jaunākā vecuma grupa jeb skolēni. Pēc mācību iestādes tipa izteikti trūkst studenti, bet ļoti nozīmīgā pārsvarā ir profesionālās vidējās izglītības iestāžu audzēkņi. Būtiskā pārsvarā ir jaunieši no labi pārtikušām ģimenēm. Atbilstoši pašvērtējumam internetu lieto tikpat daudz, cik vienaudži, un arī savas digitālās prasmes vērtē kā līdzīgas citiem vienaudžiem. Izteikti dominē jaunieši, kam mācībās vidējā atzīme ir 6-6,9. Lai arī šī orientācija raksturīgāka jaunākam vecumam, interneta lietošanas pieredze ir diezgan ilga - vairāk nekā piecus gadus.

Un pēdējā - lielākā grupa - **izklaidīgie**. Interesanti, ka šī dimensija vienādi izplatīta visās jauniešu grupās, jo salīdzinot nav statistiski nozīmīgu ne dzimuma, ne vecuma, ne arī citu raksturojumu veidojošu pazīmju atšķirību. Vienīgi, spriežot pēc subjektīvā vērtējuma, dominē jaunieši, kuri internetu lieto vairāk

2. tabula. Attieksme pret interneta izmantošanu mācībās: faktoru analīzes rezultāti (faktoru slodze)

	F1k. Intelektuālā orientācija	F2k. Interneta paļāvīgie	F3k. Vairāk- uzdevumu veicēji / uz sadarbību orientētie	F4k. Izklaidīgie
Mācoties es cenšos katrā tēmā izprast lietu vispārīgās sakarības	0,801	0,055	- 0,066	0,013
Mācoties man ir svarīgi dziļi izprast tēmas saturu, lai nošķirtu būtisko no nebūtiskā	0,795	0,032	0,000	0,012
Es kritiski izvērtēju informāciju, kuru atrodu mācībām ar interneta pārlūku starpniecību	0,661	- 0,025	0,086	0,047
Es spēju mērķtiecīgi izmantot internetu mācīšanās nolūkiem	0,571	0,082	0,401	- 0,285
Internets padara mācīšanos no galvas par nevajadzīgu un novecojušu mācīšanās metodi	- 0,119	0,748	0,018	- 0,010
Mūsdienās ir svarīgāk spēt ātri atrast, novērtēt un sakārtot informāciju nekā apgūt teorētiskās zināšanas	- 0,001	0,740	0,195	- 0,049
Labāk nepārpildīt savu atmiņu ar pārāk lielu informācijas daudzumu un nepieciešamības gadījumā atrast informāciju internetā	0,083	0,718	- 0,112	0,076
Mācīšanās galvenais mērķis ir spēt ātri orientēties lielā informācijas plūsmā un apkopot to	0,280	0,483	0,298	0,116
Kad es mācos, lietojot datoru, es varu veikt vairākas aktivitātes vienlaikus, piemēram, komunicēt pa mobilo telefonu, lasīt ziņas, apmeklēt izklaides portālus internetā	- 0,108	0,122	0,776	0,056
Kad es sastopos ar grūtībām mācībās, es zinu, ka varu paļauties uz sadarbību ar klases/kursa biedriem, izmantojot internetu	0,149	0,015	0,646	0,052
Kad es izmantoju digitālās ierīces (datoru, planšetdatoru) mācībām, es bieži novēršos uz citām, ar mācībām nesaistītām lietām	- 0,033	0,037	0,073	0,937

Piezīme: faktori aprēķināti, izmantojot galveno komponentu metodi (*Principal Component Analysis*), piemērojot varimaksa rotāciju ar Kaizera normalizāciju. Treknrakstā attēlota faktoru slodze virs 0,40.

nekā vienaudži un arī savas digitālās prasmes novērtē augstāk par vienaudžu prasmēm. Ļoti interesanti, ka vienīgā studiju joma, kas salīdzinājumā ar citām ir biežāk pārstāvēta, ir humanitārās zinātnes un māksla.

Attieksmes pret interneta izmantošanu mācībās un interneta lietošanas modeļi

Pētījuma ietvaros un arī atbilstoši šī raksta mērķiem svarīgi bija pārbaudīt saistību starp interneta lietošanas modeļiem un jauniešu attieksmēm, ko raksturo šīs metakognitīvās dimensijas. 3. tabulā atspoguļotie korelācijas koeficienti (Spīrmena rangu korelācijas koeficients) norāda uz to, ka pastāv statistiski nozīmīga saistība starp interneta lietošanas modeļiem kopumā un interneta izmantošanas mācību nolūkos tiptiem. Tā, piemēram, nosacītā intelektuālā orientācija interneta izmantošanā pozitīvi korelē ar orientāciju uz informācijas iegūšanu/patērēšanu. Savukārt negatīva saistība novērojama starp analītisko interneta

lietošanu mācību nolūkos (intelektuālā orientācija) un aktīvo, uz satura radīšanu orientēto interneta lietošanas modeļi, bet it īpaši ar aktīvo interneta lietošanu, kas orientēta uz saziņu un spēlēm.

Pilnīga uzticēšanās un paļaušanās uz internetu mācībās (internetpaļāvīgie) pozitīvi korelē ar orientāciju uz saziņu un spēlēm.

Orientācija uz sadarbību, mērķtiecīga interneta izmantošana mācībās raksturīga trim interneta lietošanas modeļiem. Izņēmums ir informācijas iegūšana/patērēšana – šajā gadījumā nepastāv statistiski nozīmīga saistība starp šīm dimensijām.

Savukārt izklaidība, nespēja koncentrēties uz mācībām, izmantojot interneta resursus, raksturīga jauniešiem, kas interneta lietojumā vairāk orientēti uz saziņu un komunikāciju internetā (aktīvie “tērzētāji”, kas dalās ar informāciju, tīkšķo utt.). Negatīva saistība novērojama starp radošo orientāciju (orientācija uz satura radīšanu) un izklaidību.

3. tabula. Interneta aktivitātes un metakognitīvās orientācijas: Spīrmena rangu korelācijas koeficients

Spīrmena rangu korelācijas koeficients	F1. Orientācija uz satura radīšanu	F2. Orientācija uz tiklošanos un saziņu	F3. Orientācija uz spēlēm un publisko komunikāciju	F4. Orientācija uz informācijas meklēšanu/patērēšanu
F1k. Intelektuālā orientācija	- 0,086**	0,007	- 0,143**	0,266**
F2k. Internetpaļāvīgie	0,006	0,020	0,117**	- 0,007
F3k. Vairākuzdevumu veicēji / uz sadarbību orientētie	0,077**	0,127**	0,066**	- 0,011
F4k. Izklaidīgie	- 0,042*	0,164**	- 0,003	- 0,001

Piezīme: * korelācija ir nozīmīga, $p < 0,05$; ** korelācija ir nozīmīga, $p < 0,01$.

Secinājumi

Pamatojoties uz veikto datu analīzi, var saskatīt noteiktus modeļus, kā jaunieši lieto internetu, tas ir, noteiktus interneta lietošanas tipus.

1. Atšķiras dominējošās aktivitātes internetā, kādas izmanto jaunieši. Ir jaunieši, kuri aktīvi nodarbojas ar satura radīšanu internetā. Tās pārsvarā ir “ikdienišķas” radošās aktivitātes, tādas kā emuāru rakstīšana, komentēšana sociālajos medijos, foto un video materiālu uzņemšana un augšupielādēšana. Otra aktivitāšu grupa – tie, kas veic tīklošanos un saziņu, izmanto sociālos medijus, dalās ar dzīves jaunumiem. Trešā grupa – tie, kas spēlē spēles (gan vairāku dalībnieku, gan viena dalībnieka) un aktīvi publiski komunicē. Ceturrtā aktivitāšu grupa ir saistīta ar informācijas meklēšanu un iegūšanu, ieskaitot interneta informatīvo portālu un e-žurnālu lasīšanu un izglītojoša satura skatīšanos.
2. Atšķirīga ir jauniešu attieksme pret mācīšanos un interneta lietošanu mācību procesā. Pirmā grupa – skolēni un studenti, kurus raksturo intelektuālā attieksme un padziļināta pieeja mācībām. Viņi spēj mērķtiecīgi izmantot internetu mācīšanās nolūkos. Otrā grupā veido jaunieši, kuriem ir raksturīga paļaušanās uz internetu kognitīvo uzdevumu veikšanā, viņi daudz izmanto internetu kognitīvajai atslodzei. Viņiem ir arī raksturīgs digitālās kultūras mītu akcepts, piemēram, ka mūsdienās svarīgāk ir spēt ātri atrast, novērtēt un sakārtot informāciju, nevis apgūt teorētiskās zināšanas. Trešajā grupā ietilpst jaunieši ar tendenci uz vairāku uzdevumu veikšanu vienlaikus un sadarbību, bet ceturto grupu

raksturo nespēja koncentrēties uz mācību saturu un bieža novēršanās uz citām lietām internetā.

3. Pastāv sakarības starp interneta lietošanas modeļiem un jauniešu kognitīvo orientāciju, lietojot internetu. Intelektuāli orientētie vairāk izmanto internetu informācijas meklēšanai. Internetpaļāvīgo vidū dominē datorspēļu spēlēšana. Uz sadarbību orientētajiem visvairāk raksturīgas saziņas aktivitātes, satura veidošana un spēles internetā, bet izklaidīgajiem tipiska ir tīklošanās un komunikācija internetā.

Teorētiski metakognitīvā orientācija ietekmē kognitīvo stilu. Jo apzinātāka ir šī orientācija, jo stiprāka ir ietekme uz kognitīvo stilu. Jo mazāk apzināta ir orientācija, jo lielāka ir apkārtējās vides, arī tehnoloģiju, ietekme uz intelektuālo un interneta lietošanas stilu. Gan intelektuālā, gan internetpaļāvīgo orientācija visai spēcīgi ietekmē interneta lietošanas praksi; pirmo orientāciju var nosacīti raksturot kā pozitīvu, otro – kā negatīvu. Trešā (vairākuzdevumu veicēji un uz sadarbību orientētie), kā arī ceturrtā (izklaidīgie) orientācija ir “vājāka” – abām raksturīgas mazāk apzinātas metakognitīvās izvēles. Šo orientāciju ietekme uz interneta lietošanas modeļiem nav tik spēcīga, un tas ir izskaidrojams ar to, ka šīm grupām piederošie jaunieši atrodas lielākā ārējās sociālās vides un tehnoloģiju ietekmē un viņiem raksturīgo interneta lietošanas modeli drīzāk ietekmē indivīda tiešā interneta lietošanas prakse un stihiski izveidojušies paradumi.

Raksts tapis Latvijas Zinātnes padomes finansētā projektā “Interneta lietošanas paternu ietekme uz jauniešu kognitīvo stilu attīstību” (Nr. lzp-2021/1-0357).

VĒRES

- Baron, N. (2008) *Always On: Language in an Online and Mobile World*. Oxford: Oxford University Press.
- Berners-Lee, T. (2000) *Weaving the Web. The Original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web*. New York, London: Harper.
- Bücher, S.; Hergesell, J.; Kallinikos, J. (2022) Digital Transformation(s): On the Entanglement of Long-Term Processes and Digital Social Change. An Introduction. *Historical Social Research*, 47 (3), 7–39. <https://doi.org/10.12759/hsr.47.2022.25>.

- Caplan, S. E. (2010) Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior*, 26 (5), 1089–1097. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.03.012>.
- Carr, N. (2020) *The Shallows: How the Internet is changing the way we think, read and remember (2nd ed.)*. London: Atlantic Books.
- Castells, M. (2001) *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Cover, R. (2023) *Identity and Digital Communication: Concepts, Theories, Practices*. London and New York: Routledge.
- Gazzaley, A.; Rosen, L. D. (2016) *The Distracted Mind*. London: MIT Press.
- Graham, G. (2000) *The Internet: A philosophical inquiry*. London and New York: Routledge.
- Hakkarainen, K.; Hietajärvi, L.; Alho, K.; Lonka, K.; Salmela-Aro, K. (2015) Sociodigital Revolution: Digital Natives vs Digital Immigrants. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier, 918–923. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.26094-7>.
- Hietajärvi, L.; Seppä, J.; Hakkarainen, K. (2016) Dimensions of adolescents' socio-digital participation. *QWERTY*, 11 (2), 79–98. <http://www.ckbg.org/qwerty/index.php/qwerty/article/view/241>.
- Hietajärvi, L.; Salmela-Aro, K.; Tuominen, H.; Hakkarainen, K.; Lonka, K. (2019) Beyond screen time: Multidimensionality of sociodigital participation and relations to academic well-being in three educational phases. *Computers in Human Behavior*, 93, 13–24. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.11.049>.
- Kraemer H. C.; Blasey, C. M. (2004) Centring in regression analyses: a strategy to prevent errors in statistical inference. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 13 (3), 141–151, USA: Stanford University. <https://doi.org/10.1002/mpr.170>.
- Levy, D. M. (2001) *Scrolling Forward: Making Sense of Documents in the Digital Age*. New York: Arcade Publishing.
- Manovich, L. (2001) *The Language of New Media*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Sadler-Smith, E. (2011) Metacognition and Styles. Sternberg, R. J.; Zhang, L. F.; Rayner, S. (eds) *Handbook of intellectual styles: Preferences in cognition, learning, and thinking*. New York: Springer, 153–172.
- Sparrow, B.; Chatman, L. (2013) Social Cognition in the Internet Age: Same As It Ever Was? *Psychological Inquiry*, 24 (4), 273–292. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2013.827079>.
- Sternberg, R. J. (1988) *The triarchic mind: A new theory of human intelligence*. New York: Viking Penguin.
- Sternberg, R. J. (2007) *Wisdom, intelligence, and creativity synthesized*. New York: Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J.; Wagner, R. K.; Zhang, L. F. (2007) *Thinking Styles Inventory-2*. Medford: Tufts University.
- Šņitņikovs, A.; Svitaja, J. (2023) Word, Text and Reading in the Digital Age. *Vārds un tā pētišanas aspekti*. Liepāja: LiePA, 72–81. <https://doi.org/10.37384/VTPA.2023.27.072>.
- Šteinberga, A.; Hofmane, A.; Koroleva, I.; Zakriževska-Belogrudova, M.; Barone, L. (2024) Domāšanas stilu aptaujas adaptācija un standartizācija latviešu valodā. *Sabiedrība. Integrācija. Izglītība: Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, 451–465. <https://doi.org/10.17770/sie2024vol2.7892>.
- Turkle, S. (1995) *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.
- Van Dijk, J. (2020) *The Network Society (4th ed.)*. London: Sage.
- Vygotskij, L. S. (1984) *Sobranie sochinenij, 4*. Moskva: Pedagogika.

Redakcijā saņemts 10.07.2024., apstiprināts 20.08.2024.

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY-NC 4.0)* starptautisko licenci (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

Pielikums

1. tabula. Lietošanas modeļu izplatības salīdzinājums dažādās sociāli demogrāfiskās grupās
(% un koriģētie standartizētie atlikumi)

	% izlasē	I. Orientācija uz satura radīšanu		II. Orientācija uz tīklošanos un saziņu		III. Orientācija uz spēlēm un komunikāciju		IV. Orientācija uz informācijas meklēšanu/ patērēšanu	
		%	ASR*	%	ASR	%	ASR	%	ASR
Dzimums									
Sievietes	49,8	18,9	5,2	43,9	13,4	8,3	- 17,5	29,0	- 1,2
Vīrieši	50,2	11,1	- 5,2	18,2	- 13,4	39,3	17,5	31,4	1,2
Vecums									
16–19 gadi	50,1	15,0	0,1	33,9	3,1	30,2	7,2	20,8	- 9,9
20–25 gadi	49,9	14,9	- 0,1	28,0	- 3,1	17,4	- 7,2	39,7	9,9
Statuss									
Skolēni	52,8	15,7	1,0	33,0	2,3	30,2	7,7	21,1	- 10,2
Studenti	47,2	14,2	- 1,0	28,7	- 2,3	16,6	- 7,7	40,5	10,2
Mācību iestādes tips, kurā studē vai mācās									
Universitāte	45,0	13,0	- 2,2	27,7	- 2,8	17,6	- 5,7	41,7	9,9
Cita augstskola	6,5	21,4	2,1	32,1	0,3	12,2	- 3,2	34,4	1,0
Koledža	1,5	20,8	0,8	45,8	1,6	4,2	- 2,3	29,2	- 0,1
Ģimnāzija	15,2	16,1	0,6	36,0	1,9	20,6	- 1,3	27,3	- 1,1
Vidusskola	20,3	12,4	- 1,5	32,7	0,8	28,2	2,1	26,8	- 1,6
Profesionālās vidējās izglītības iestāde	11,4	17,4	1,9	32,1	0,7	35,6	7,9	15,0	- 9,4
Vecāku ģimenes pārticība (subjektīvs vērtējums)									
Ļoti pārtikuši	10,1	21,5	2,9	25,3	- 2,0	26,6	1,1	26,6	- 1,3
Zināmā mērā pārtikuši	36,6	15,2	0,2	35,4	3,5	23,5	- 0,3	25,9	- 3,4
Vidēji pārtikuši	43,3	14,4	- 0,6	30,3	- 0,6	24,2	0,4	31,0	0,7
Ne pārāk pārtikuši	8,3	9,9	- 2,0	22,9	- 2,5	20,8	- 1,0	46,4	5,1
Nemaz nav pārtikuši	1,7	9,8	- 0,9	26,8	- 0,6	19,5	- 0,7	43,9	1,9
Interneta un tiešsaistes servisu lietošana, salīdzinot ar vienaudžiem									
Daudz mazāk nekā vienaudži	5,6	25,2	3,4	13,0	- 4,6	22,1	- 0,5	39,7	2,4
Mazāk nekā vienaudži	22,9	18,1	2,4	32,8	1,0	14,0	- 6,1	35,1	2,8
Tikpat daudz, cik vienaudži	51,5	14,0	- 1,3	35,6	5,0	20,1	- 4,3	30,2	0,0
Vairāk nekā vienaudži	16,7	11,9	- 1,8	24,4	- 3,1	42,3	9,3	21,3	- 4,2
Daudz vairāk nekā vienaudži	3,2	4,1	- 2,7	9,5	- 4,1	60,8	7,6	25,7	- 0,9
Digitālo prasmju salīdzinājums ar vienaudžiem									
Daudz vājākas nekā vienaudžiem	2,2	15,7	0,2	27,5	- 0,6	15,7	- 1,4	41,2	1,7
Vājākas nekā vienaudžiem	13,1	20,3	2,8	35,2	1,7	17,3	- 2,9	27,2	- 1,2
Tikpat labas, cik vienaudžiem	48,1	16,4	2,0	36,0	4,9	20,0	- 4,1	27,5	- 2,7

	% izlasē	I. Orientācija uz satura radīšanu		II. Orientācija uz tiklošanos un saziņu		III. Orientācija uz spēlēm un komunikāciju		IV. Orientācija uz informācijas meklēšanu/ patērēšanu	
		%	ASR*	%	ASR	%	ASR	%	ASR
Labākas nekā vienaudžiem	27,7	11,7	- 2,6	25,7	- 3,5	29,1	3,7	33,5	2,1
Daudz labākas nekā vienaudžiem	8,8	8,4	- 2,7	15,8	- 4,9	39,6	5,5	36,1	1,9
Studiju tematiskās jomas									
Humanitārās zinātnes un māksla	22,7	16,1	1,0	35,5	2,7	10,9	- 2,8	37,5	- 1,1
Sociālās, komunikācijas un informācijas zinātnes	17,9	14,9	0,3	31,8	1,1	16,4	- 0,1	36,9	- 1,2
Komerczinības, administrēšana un tiesību zinātne	10,0	12,8	- 0,4	28,4	0,0	10,1	- 1,9	48,6	1,8
Dabaszinātnes, matemātika	11,4	12,0	- 0,7	24,8	- 1,0	12,8	- 1,2	50,4	2,4
Datorika	15,6	5,4	- 3,6	21,4	- 2,2	35,7	7,2	37,5	- 0,9
Inženierzinātnes, ražošanas un būvniecība	12,2	19,5	1,9	18,0	- 2,9	19,5	1,0	42,9	0,6
Lauksaimniecība	0,1	0,0	- 0,4	0,0	- 0,6	0,0	- 0,4	100,0	1,2
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	8,1	19,5	1,5	34,5	1,3	8,0	- 2,2	37,9	- 0,5
Pakalpojumi	2,0	18,2	0,5	40,9	1,3	9,1	- 1,0	31,8	- 0,8
Sekmes mācībās (vidējā atzīme semestrī)									
Mazāk par 3	0,1	100,0	3,4	0,0	- 0,9	0,0	- 0,8	0,0	- 0,9
3-3,9	0,6	0,0	- 1,5	23,1	- 0,6	69,2	3,9	7,7	- 1,8
4-4,9	3,0	19,1	1,0	26,5	- 0,8	41,2	3,4	13,2	- 3,1
5-5,9	9,9	13,6	- 0,6	34,6	1,3	36,8	4,9	14,9	- 5,3
6-6,9	20,8	14,8	- 0,1	28,4	- 1,4	33,0	5,3	23,8	- 3,5
7-7,9	29,3	15,7	0,6	33,5	1,7	21,7	- 1,5	29,1	- 0,8
8-8,9	28,2	14,1	- 0,7	32,4	1,0	15,5	- 5,9	37,9	5,0
9-10	8,2	15,9	0,4	21,2	- 3,0	12,2	- 3,9	50,8	6,4
Interneta lietošanas stāžs iepriekš raksturotajā intensitātē									
Tikai pēdējo mēnešu laikā	6,8	14,7	- 0,1	30,1	- 0,2	13,5	- 3,2	41,7	3,2
Aptuveni gadu	22,2	17,9	2,1	32,8	1,1	17,1	- 4,1	32,2	1,1
2-3 gadus	31,6	14,6	- 0,4	33,4	1,8	17,7	- 4,7	34,3	2,9
4 līdz 5 gadus	15,6	16,1	0,6	31,4	0,3	23,9	0,0	28,6	- 0,7
Vairāk nekā 5 gadus	23,8	12,3	- 2,0	25,3	- 3,2	41,6	11,1	20,9	- 5,5

Piezīme: * koriģētie standartizētie atlikumi (*adjusted standardized residuals*).

2. tabula. Attieksmju dimensiju salīdzinājums dažādās sociāli demogrāfiskās grupās (% un koriģētie standartizētie atlikumi)

	F1k. Intelektuālā orientācija		F2k. Internetpaļāvīgie		F3k. Vairākuzdevumu veicēji / uz sadarbību orientētie		F4k. Izklaidīgie	
	%	AASR*	%	ASR	%	ASR	%	ASR
Dzimums								
Sievietes	21,4	2,6	17,8	- 5,1	28,4	0,7	32,5	1,6
Virieši	16,7	- 2,6	27,3	5,1	26,9	- 0,7	29,1	- 1,6
Vecums								
16-19 gadi	15,2	- 4,5	22,2	- 0,5	32,6	5,1	30,0	- 0,7
20-25 gadi	23,1	4,5	23,1	0,5	22,3	- 5,1	31,4	0,7
Statuss								
Skolēni	14,7	- 5,4	22,1	- 0,7	32,6	5,5	30,6	- 0,1
Studenti	24,3	5,4	23,4	0,7	21,5	- 5,5	30,8	0,1
Mācību iestādes tips, kurā studē vai mācās								
Universitāte	24,9	5,4	22,0	- 0,6	21,4	- 4,9	31,7	0,7
Cita augstskola	18,1	- 0,2	34,3	2,9	22,9	- 1,1	24,8	- 1,4
Koledža	25,0	0,7	25,0	0,3	15,0	- 1,3	35,0	0,4
Ģimnāzija	19,2	0,1	18,7	- 1,5	29,2	0,6	32,9	0,7
Vidusskola	20,3	0,7	21,6	- 0,5	27,7	0,1	30,3	- 0,2
Profesionālās vidējās izglītības iestāde	10,1	- 6,4	23,5	0,6	36,5	5,7	29,9	- 0,5
Vecāku ģimenes pārticība (subjektīvs vērtējums)								
Ļoti pārtikuši	16,0	- 1,2	24,5	0,6	31,5	1,3	28,0	- 0,9
Zināmā mērā pārtikuši	15,3	- 3,3	21,8	- 0,7	32,3	3,6	30,6	- 0,1
Vidēji pārtikuši	20,8	1,8	23,7	1,0	24,7	- 2,6	30,8	0,1
Ne pārāk pārtikuši	29,1	3,4	16,5	- 1,9	22,2	- 1,6	32,3	0,4
Nemaz nav pārtikuši	25,0	0,9	33,3	1,5	2,8	- 3,4	38,9	1,1
Interneta un tiešsaistes servisu lietošana, salīdzinot ar vienaudžiem								
Daudz mazāk	21,0	0,6	33,6	2,9	26,9	- 0,2	18,5	- 3,0
Mazāk nekā vienaudži	28,4	5,8	21,2	- 0,9	21,6	- 3,3	28,8	- 1,0
Tikpat daudz	16,2	- 3,3	23,3	0,7	30,0	2,4	30,5	- 0,2
Vairāk nekā vienaudži	15,5	- 1,8	18,7	- 2,0	29,2	0,7	36,7	2,6
Daudz vairāk	12,1	- 1,4	24,2	0,3	25,8	- 0,3	37,9	1,3
Digitālo prasmju salīdzinājums ar vienaudžiem								
Daudz vājākas	7,1	- 2,0	23,8	0,2	23,8	- 0,5	45,2	2,1
Vājākas	18,6	0,2	22,9	0,1	25,2	- 0,9	33,3	1,0
Tikpat labas	16,8	- 2,4	22,6	- 0,1	28,9	1,3	31,7	0,9
Labākas	22,7	2,6	22,5	- 0,1	25,8	- 1,0	28,9	- 1,1

	F1k. Intelektuālā orientācija		F2k. Internetpaļāvīgie		F3k. Vairākuzdevumu veicēji / uz sadarbību orientētie		F4k. Izklaidīgie	
	%	AASR*	%	ASR	%	ASR	%	ASR
Daudz labākas	22,8	1,4	23,3	0,2	29,4	0,6	24,4	- 1,9
Studiju tematiskās jomas								
Humanitārās zinātnes un māksla	24,5	0,1	14,5	- 3,4	22,0	0,2	39,0	2,9
Sociālās, komunikācijas un informācijas zinātnes	23,2	- 0,3	22,6	- 0,3	23,2	0,6	31,0	0,1
Komerczinības, administrēšana un tiesību zinātne	20,9	- 0,8	27,9	1,0	20,9	- 0,1	30,2	- 0,1
Dabaszinātnes, matemātika	31,6	1,8	22,4	- 0,2	19,4	- 0,5	26,5	- 1,0
Datorika	20,3	- 1,3	29,7	2,0	21,6	0,0	28,4	- 0,7
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	26,9	0,7	30,3	1,9	16,0	- 1,6	26,9	- 1,0
Lauksaimniecība	0	- 0,6	100	1,8	0	- 0,5	0	- 0,7
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	24,7	0,1	17,8	- 1,2	30,1	1,9	27,4	- 0,7
Pakalpojumi	23,5	- 0,1	35,3	1,2	17,6	- 0,4	23,5	- 0,7
Sekmes mācībās (vidējā atzīme semestri)								
Mazāk par 3	0	- 0,7	0	- 0,8	0	- 0,9	100	2,1
3–3,9	18,2	- 0,1	45,5	1,8	9,1	- 1,4	27,3	0,2
4–4,9	3,1	- 3,3	34,4	2,3	32,8	0,9	29,7	- 0,2
5–5,9	12,0	- 2,7	23,1	0,1	32,2	1,5	32,7	0,7
6–6,9	12,6	- 3,7	30,4	4,2	31,9	2,2	25,1	- 2,7
7–7,9	17,6	- 1,0	22,9	0,1	26,9	- 0,5	32,7	1,3
8–8,9	25,9	4,9	17,8	- 3,3	23,9	- 2,4	32,5	1,1
9–10	32,1	4,5	13,0	- 3,1	26,5	- 0,3	28,4	- 0,7
Interneta lietošanas stāžs iepriekš raksturotajā intensitātē								
Tikai pēdējo mēnešu laikā	20,8	0,5	18,5	- 1,2	22,3	- 1,4	38,5	2,0
Aptuveni gadu	21,2	1,3	25,1	1,4	24,4	- 1,7	29,3	- 0,7
2–3 gadus	21,4	1,9	18,7	- 2,9	24,8	- 1,9	35,1	2,9
4 līdz 5 gadus	20,0	0,5	18,7	- 1,8	32,1	- 1,8	29,2	- 0,6
Vairāk nekā 5 gadus	12,8	- 4,0	29,4	4,1	32,7	2,9	25,1	- 3,1

Piezīme: * koriģētie standartizētie atlikumi (*adjusted standardized residuals*).